Historia Koszalina do 1945 roku

Najstarszych utrwalonych w dokumentach śladów grodu nad Dzierżęcinką, grono badaczy zarówno polskich jak i niemieckich, upatruje w XIII-wiecznej kronice wielkopolskiej, spisanej przez Boguchwała II biskupa poznańskiego i kontynuowanej przez kustosza kapituły poznańskiej Godysława Paska. Na zawartych w tejże Kronice wiadomościach opierał się także Jan Długosz, przekazując wieść, iż książę Bolesław Krzywousty prowadząc walki na Pomorzu w roku 1107 pod swoją władzę przejął Kołobrzeg (Colibregensium), Kamień (Caminensium), Wolin (Weolynensium) a także Koszalin (Cosoniensium). Jednakże znane i dostępne obecnie źródła historyczne oraz aktualny stan badań przeszłości miasta Koszalina nie pozwalają, niestety, na jednoznaczną weryfikację tej hipotezy, a także nie pozwalają nic bliższego powiedzieć o dalszych losach wczesnośredniowiecznego Koszalina. Wydaje się, że istniał nadal w wiekach XII i XIII i jako gród słowiański spełniał rolę usługową wobec słynnego ośrodka kultowego na pobliskiej Górze Chełmskiej.

Położony u stóp Góry Chełmskiej Koszalin w pierwszej połowie XIII w. był jeszcze wsią książęcą, którą to w 1214 roku książę szczeciński Bogusław II podarował opactwu cystersów w Białobokach, a książę Barnim I w 1248 roku biskupom pomorskim rezydującym wówczas w Kamieniu. Ani opat, ani obdarowany biskup Wilhelm nie zajmowali się bliżej tą miejscowością, jednakże wydaje się, że coraz bardziej intensywny rozwój osady Koszalin stworzył możliwość podniesienia tej wsi do rangi miasta. Wpłynęło to na decyzję następcy biskupa Wilhelma, Hermanna hrabiego von Gleichen, który chcąc zapewne pomnożyć dochody ze swych posiadłości zdecydował o nadaniu dla Koszalina w dniu 23 maja 1266 roku przywileju lokacyjnego na prawie lubeckim, osadzając kolonistów niemieckich na 100 łanach oraz ustanawiając czynsze i samorząd miejski. Koszalin stał się w ten sposób miastem biskupim i pozostawał nim do 1650 roku, płacąc czynsze i podatki biskupom pomorskim z Kamienia. Do czasów reformacji byli to biskupi katoliccy, a od 1544 roku Koszalin stał się siedzibą biskupa ewangelickiego. W latach 1556-1662 był też rezydencją księcia biskupa, gdyż tę godność duchowną zarezerwowali książęta szczecińscy dla siebie. Po wygaśnięciu linii książęcej i zakończeniu wojny 30-letniej Koszalin został wcielony do Brandenburgii.

W połowie XIV w. decyzją rady miejskiej Koszalina jezioro Jamno z mierzeją stało się własnością miejską. Stąd z nadbrzeżnej redy w Unieściu zaczęto eksportować płody rolne i leśne do Gdańska i Lubeki, a także do krajów skandynawskich. W Związku Hanzeatyckim do 1386 roku Koszalin nie posiadał bezpośredniego członkostwa, a interesy miasta reprezentowane były poprzez Kołobrzeg. Samodzielną pozycję w handlu bałtyckim zdobył Koszalin po zwycięskiej bitwie z Kołobrzegiem, która została stoczona około roku 1446.[1] Pełnoprawnym członkiem Hanzy Koszalin został w 1457 roku, zyskując tym samym miejsce wśród handlowej organizacji miast północnoeuropejskich. Jednak mimo że miasto posiadało w XV wieku własną flotę handlową, większe aspiracje morskie Koszalina przekreśliło jego naturalne położenie geograficzne.

Prestiż miasta umocnił się na przełomie XVI i XVII wieku, gdy książęta biskupi z rodu Gryfitów wybudowali tu w latach 1569-1575 zamek oraz kościół zamkowy (1602-1609), a miasto stało się ośrodkiem zebrań sejmików ziemskich dla dominium kamieńskiego. Czasy świetności przerwała wojna 30-letnia, po której Koszalin wraz z całym Pomorzem Zachodnim stał się częścią Brandenburgii, a następnie Prus. W XVIII wieku ożywienie gospodarcze przyniósł popyt na sukno produkowane na potrzeby armii pruskiej.

Profity przynosiła miastu także produkcja mydła, papieru, galanterii oraz powozów. Dotkliwe straty spowodował pożar, który wybuchł w dniu 18 października 1718 roku i zniszczył 2/3 zabudowy, stąd nieliczne tylko obiekty z dawnej świetności grodu zachowały się do dziś. Od 1713 roku w mieście stacjonował garnizon, na który składał się regiment dragonów i dwanaście kompanii piechoty. Dzięki temu po wielkim pożarze miasta w dniu król pruski Fryderyk Wilhelm I, przyznał zarówno miastu jak i jego mieszkańcom, wysoką dotację, co pozwoliło miastu Koszalin nie tylko przetrwać trudny w swoich dziejach okres, ale w kolejnych latach wpłynęło na pomyślny jego rozwój.

Wraz z reformami państwowości pruskiej z początku XIX wieku, Koszalin stał się centrum administracyjnym i komunikacyjnym Pomorza Środkowego, a także lokalnym ośrodkiem przemysłu i usług. Mieściła się tu m.in. fabryka samolotów (okres I wojny), papieru, przetwórnia drobiu i łososi, browar, mleczarnia oraz fabryka maszyn rolniczych. W okresie międzywojennym Koszalin dotknął kryzys; dopiero w latach 1933-1938 nastąpiło ożywienie w przemyśle, związane z przygotowaniami Niemiec do II wojny światowej.

Opracowano na podstawie:

- *Dzieje Koszalina, praca zbiorowa pod red. Bogusława Drewniaka i Henryka Lesińskiego*, Poznań 1967
- *Koszalin na przestrzeni dziejów. Szkice z dziejów Koszalina od czasów najdawniejszych do chwili obecnej*, Koszalin 1966
- *Koszalin od średniowiecza do współczesności. Katalog wystawy. Koszalin vom Mittelalter bis zur Gegenwart. Ausstellungskatalog*, Muzeum w Koszalinie, Koszalin 2004
- *Koszalin. Zarys dziejów*, Poznań 1974
- *Schwenkler Franz, Köslin 1266-1966. Die siebenhundertjährige Geschichte einer pommerschen Stadt und ihres Kreises*, Lübeck-Hamburg 1966
- *Z dziejów Koszalina*, PTH Biblioteka Słupska, Tom 7, Poznań 1967

[1] Nie jest znana dokładna data owej bitwy, powinno się zatem przyjąć zapis „przed rokiem 1446” lub właśnie „około roku 1446”. Mikrelius jako rok bitwy podaje błędnie 1447. Jednak jest to data niepewna, zakwestionowana przez Hakena, Vesrusch einer ..., s. 106. Wskazuje na ten fakt zachowany dokument biskupa Henninga z roku 1447, w którym znajduje się potwierdzenie już zawartej ugody między pojednanymi miastami, do której doszło miedzy Kołobrzegiem i Koszalinem jeszcze za rządów biskupa Zygfryda, tj. przed datą 15 maja 1446 r.

Adres źródłowy: https://koszalin.pl/pl/page/historia-koszalina-do-1945-roku